

PROGRAMA EDAFOLOGIA
curs 94-95

Professor: Josep M. Alcañiz, Lab. Edafologia, Unitat d'Ecologia, Tel. 1465.

OBJECTIUS GENERALS.

Es preten que l'alumne que cursi aquesta assignatura sigui capaç de:

- Reconèixer i descriure l'organització d'un sòl en el camp.
- Diferenciar els principals components dels sòls i interpretar les seves propietats.
- Reconèixer i classificar els grans tipus de sòls.
- Identificar els factors limitants i avaluar la capacitat d'un sòl per a diferents usos.

TEMARI:

El sòl com a sistema organitzat

- 1 - Concepte de sòl. Funcions del sòl dins els ecosistemes. El estudi del sòl en el contexte de la Biologia actual i del Medi Ambient.

- 2 - El perfil del sòl: morfologia i tipus d'horitzons. El pedió com a unitat d'estudi, polipedions.

- 3 - La formació del sòl: principals factors i processos, evolució i etapes de formació. Influència del relleu, seqüències topogràfiques i catenes. Cicles d'evolució, paleosòls.

Organització dels components del sòl.

- 4 - Dimensions dels components. Relació superfície-volum de les partícules. Textura. Classificacions texturals, perfils granulomètrics.

- 5 - Agregació de les partícules: Estructura, factors que la condicionen. Tipus morfològics de macroestructures. Estabilitat de l'estructura. Modificacions artificials de l'estructura: condicionadors. Densitat real i aparent. Porositat. Gestió del sòl en relació a les propietats físiques. Importància en la fertilitat.

Constituents minerals del sòl.

- 6 - Composició mineral del sòl. Estructura i composició química dels silicats formadors de sòl. Minerals primaris i secundaris, relació amb la grandària de partícula.

- 7 - Transformacions minerals: Meteorització, processos físics i químics. Estabilitat dels minerals i formació del complex d'alteració. Influència del tipus de material originari en la formació de sòl.

- 8- Argiles, sòl i vida. Estudi especial dels minerals argilosos: estructura i composició. Principals grups de minerals argilosos i les

seves propietats: grup de la caolinita, argiles micàcies, esmectites, vermiculites i clorites.

9- Oxihidròxids de ferro i alumini, importància en la formació de sòls i processos edafogènics característics. Les al.lofanés, característiques específiques i factors de formació. Formació de sòls sobre materials carbonatats.

La matèria orgànica, les seves transformacions i les interaccions de la matèria orgànica amb la mineral.

10- Matèria orgànica del sòl. Processos de mineralització i humificació. Substàncies húmiques: estructura i propietats. Àcids húmics, fúlvics i humines. El complex argilo-húmic.

11- Classificació i descripció dels principals tipus d'humus. Processos edafogènics condicionats per la matèria orgànica del sòl. Importància en l'estructura i fertilitat del sòl. Aplicació al compostatge de residus.

El sòl com a reservori hídic.

12- L'aigua del sòl: importància. Potencial hídic i els seus components. Corba característica d'humitat. Estats hídrics del sòl: Reserva hídrica, aigua útil. Fonaments de l'avaluació de les necessitats d'aigua per regatge.

13- Dinàmica de l'aigua en el sòl: analogia fluida en medi porós. Fluxos en sòl saturat i no saturat. Conductivitat hidràulica, infiltració. Drenatge natural i artificial. Estudis lisimètrics.

Interaccions sòl-atmòsfera: balanç energètic en el sòl.

14- Atmosfera edàfica: composició i factors que la modifiquen. Aeració en relació amb l'estructura i textura. Importància de l'aeració en l'activitat biològica i processos redox. La producció edàfica de CO₂.

15- Balanç climàtic al sòl. Absorció d'energia radiant, temperatura del sòl. Capacitat calorífica i conductivitat tèrmica. Evapotranspiració, balanç hídic. Règims de temperatura i humitat del sòl. El clima en la formació de sòl.

16- Color del sòl: origen i importància. Determinació pel sistema Munsell. El color com a propietat de diagnòstic.

El sòl com a reactor químic-biològic.

17- Intercanvi iònic en el sòl. Tipus d'ions intercanviables. Càrregues permanents i variables.

18- Capacitat d'intercanvi catiònic, valors normals de C.I.C. en sòls, argiles i humus. Saturació de bases. Sodització. Determinació de la C.I.C.. Intercanvi aniònic.

19- pH del sòl: significació i mesura. Acidesa actual i potencial. pH i saturació de bases. Capacitat de esmorteiment. Correccions del pH, encalcat.

20- Solucions del sòl: cations i anions en dissolució. Equilibri intercanviables-solubles. Conductivitat elèctrica dels extractes del sòl. Processos de salinització, concentració i transport de soluts dins el sòl.

21- Biologia del sòl: paper dels organismes edàfics en la formació de sòl, principals grups. Processos biològics globals, mesura de l'activitat. Activitats enzimàtiques en el sòl.

Fertilitat del sòl: relacions sòl-planta

22- Fertilitat: concepte, aspectes físics, químics i biològics. Esmenes i adobats. Nutrients principals, disponibilitat per als organismes.

23- Fertilització mineral i cicles biogeoquímics. Fertilització nitrogenada, fosforada, potàssica i en oligoelements. Mètodes fisico-químics i biològics de determinació de la fertilitat. Diagnòstic de la fertilitat.

El sòl com a recurs natural: classificació i avaluació de la seva qualitat.

24- Característiques generals dels principals sistemes de classificació. Criteris generals utilitzats en tots els sistemes de classificació.

25- El "Soil Taxonomy System" 1990, criteris fonamentals de classificació. El pedió i els horitzons de diagnòstic: epipedions i endopedions. Altres característiques de diagnòstic.

26- Estructura de la "Soil Taxonomy". Definició dels ordres, construcció dels subordres, grups i subgrups. Descripció general dels ordres i principals subordres. Possibilitats i limitacions de la "Soil Taxonomy". (S'explicaràn les correlacions amb altres sistemes de classificació).

27- Visió panoràmica del sòls de Catalunya. Principals associacions de sòls, localització i processos de formació.

28- Sistemes d'avaluació de l'aptitud del sòls. Classes agrològiques. Índex de productivitat.

PROGRAMA DE PRACTIQUES

-Descripció de sòls. Mostratge. Proves de camp. Excavació de calicates o escandalls. Diferenciació d'horitzons. Descripció de perfils (6 h).

-Anàlisi físico-química d'un sòl en el laboratori (25 h).

-Excursions edafològiques per a reconèixer els principals tipus de sòls de Catalunya (de 1-2 sortides per curs, 4 h).

EXERCICIS (integrats a les classes teòriques i pràctiques)

- Propietats físiques, balanç hídric i necessitats d'aigua.
- Fertilització i càlcul de les necessitats d'adobs.
- Interpretació d'anàlisis de sòls.
- Exercicis de classificació de sòls

CRITERIS D'AVUACIO

-Memòria sintètica de la descripció d'un sòl en el camp (10%).

-Memòria d'interpretació dels resultats de l'anàlisi d'un sòl realitzat a les pràctiques (30%).

-Exàmen sobre conceptes teòrics i de relació dels temes del programa, 10 preguntes curtes (60%).

-Altres treballs voluntaris (Resums excursions edafològiques, seminaris, etc).

BIBLIOGRAFIA

-PORTA,J.; M. LOPEZ-ACEVEDO, C. ROQUERO (1994) Edafologia para la agricultura y el medio ambiente, Ed Mundi-Prensa, Madrid, 807p.

-BONNEAU,M i SOUCHIER,B. (1987) Edafologia 2. Constituyentes i propiedades del suelo. Ed Masson & Cie,Paris, 461 p.

-COBERTERA,E. (1993) Edafologia aplicada, Ed. Càtedra.

-FITZPATRICK,E.A. (1983) Los Suelos: su Formación, Clasificación y Distribución. Ed Trillas, México, 430 p.

-LOPEZ RITAS,J. y LOPEZ MELIDA,J. (1985) El Diagnóstico de Suelos y Plantas. Ed. Mundi-Prensa, Madrid, 368 p.

-PORTA,J.; LOPEZ ACEVEDO,M.y RODRIGUEZ,R. (1993) Laboratori d'Edafologia, UPC, Colecció Aula, 193 p.

-THOMPSON,L.M. y TROEH,F.R. (1980) Los suelos y su fertilidad (cuarta edic.). Ed Reverté, Barcelona, 649 p.